

בס"ד. פורים, ה'תשכ"ג

(הנחה בלתי מוגה)

ראשית! גוים עמלק ואחריתו עדי אובד², שזהו בהמשך להציווי זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך וגו'³. אך צריך להבין מהו הטעם שעמלק הוא ראשית גוים, שגוים קאי על שבע האומות, שהם כללות כל הגוים, ואילו עמלק הוא ראשית גוים, ולכן אחריתו עדי אובד.

(ב) **ויובן** בהקדם מ"ש' השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל. דהנה, ענין השקפה והבטה⁵ הוא מלמעלה למטה, שזהו אומרו השקיפה גו' מן השמים, וכמ"ש⁶ משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם, שאז נראה הדבר שמביטים רחוק יותר מכמו שהוא, משא"כ מלמטה למעלה, שעל זה נופל בעיקר לשון ראי', הנה אז נראה הדבר קרוב יותר, וכמו העומד למטה ורואה למעלה את השמש והירח וכוכבים, שנראים בקירוב, אע"פ שהם בריחוק עצום.

ומענין הראי' למטה יובן גם הענין למעלה, שגם למעלה ישנם ב' האופנים מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, כמ"ש⁷ כי אל דעות הוי', דעות תרין⁸, שישנה הדעה כפי שהיא מצד ההשקפה וההבטה מלמעלה למטה, דעת עליון, וישנה הדעה כפי שהיא מצד הראי' מלמטה למעלה, דעת תחתון. והיינו, שכאשר הנברא מסתכל מלמטה למעלה, הנה המטה נקרא אצלו בשם יש, ואילו המעלה נקרא אצלו בשם אין, דכיון שאין לו תפיסה והשגה ברוחניות, אין זה נחשב למציאות אצלו. משא"כ מצד ההשקפה וההבטה מלמעלה למטה, הנה מה שהמטה נקרא בשם יש (מאין ליש), הרי אין זה יש האמיתי, אלא הוא יש רק בהרגש שלו, וכמו"כ

(1) קכב ואילך).

(2) בלק כד, כ.

(3) תצא כה, יז.

(4) תבוא כו, טו.

(5) ראה ב"ר פמ"ד, יב (הובא באוה"ת דרושים לפ' זכור שם).

(6) תהלים לג, יג.

(7) שמואל-א ב, ג.

(8) ראה תקו"ז תס"ט בתחילתו.

(1) ראה בשיחה שלאחרי המאמר (לקמן ע' 215), שמאמר זה הוא מאמר רבינו הזקן ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק שנאמר בשבת זכור תקס"ב (נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קסו ואילך. ועם הגהות כו' — אוה"ת דרושים לפ' זכור ע' א'תשפה ואילך. תצוה ח"ז ע' ב'תשע. סהמ"צ להצ"צ מצות זכירת מעשה עמלק צד, ב. צח, ב). וראה גם ד"ה זכור תרני"ה (סה"מ תרני"ה ע')

מה שהמעלה נקרא בשם אין, הרי זה רק בגלל היותו בהעלם והסתר מהנברא, אבל האמת הוא שדוקא המעלה הוא יש האמיתי, ועד שממנו נעשה כל המציאות של המטה, ואדרבה, מציאות המטה אינו תופס מקום כלל לגבי המעלה, וכפי שרואים אפילו באדם למטה, בסדר השתלשלות כחות נפשו, שכאשר נמשך שכל פרטי מכח המשכיל, הרי השכל הפרטי הוא כאין לגבי כח המשכיל שהוא היש שלו. וא"כ, הרי זה היפך דעת הנברא, שלמטה יש ולמעלה אין. אמנם, אע"פ שב' דעות הנ"ל סותרות זל"ז והפכיות זמ"ז, הרי ממש"נ כי א-ל דעות הוי', מובן, שגם למעלה ישנם ב' הדעות, ד"ע וד"ת (היינו, לא רק הדעה שלמעלה יש ולמטה אין, אלא גם הדעה ההפכית), ושניהם אמת, כי, דעת עליון הוא מצד דרגת האלקות שלמעלה מהנבראים ועאכו"כ מהנוצרים והנעשים, בחי' סוכ"ע, ולגבי דרגא זו אין תפיסת מקום להארה שמתלבשת להיות כח הפועל בנפעל, והרי זה כמו המשכת ענין פרטי מענין כללי, כהדוגמא הנ"ל משכל פרטי שנמשך מכח המשכיל, שהשכל הפרטי (ועאכו"כ הענין שבו נמשך ומתלבש השכל הפרטי) הוא כאין לגבי כללות כח המשכיל. אבל מצד דרגת האלקות שמתלבשת בעולמות, בחי' ממכ"ע, הנה כיון שזהו הארה וכח שמתמצמץ עד שמתלבש וממלא את הנבראים והנוצרים והנעשים, הרי זה גופא מורה שיש להם תפיסת מקום, שלכן ישנו בהם כח הפועל. וזהו כי א-ל דעות הוי', שיש למעלה ב' הדעות ושניהם אמת, כי קוב"ה איהו סוכ"ע ואיהו ממכ"ע. וב' הדעות נכללים בעצמותו ית' שכולא קמי' כלא חשיב, והוא למעלה הן ממכ"ע והן מסוכ"ע.

ועז"נ השקיפה גו' מן השמים, שכאשר ישנה ההשקפה וההבטה מלמעלה למטה, מצד ד"ע, אזי וברך את עמך את ישראל. כי, מצד בחי' ממכ"ע, ד"ת, דרגת האלקות שמתצמצמת ומתלבשת בעולמות, נמשך להיות כח הפועל בנפעל, ועד שרגלי' יורדות מות¹⁰, ועד שנעשה יש נפרד, והיינו, שלא זו בלבד שבהרגשתו הוא יש, אלא הוא באמת יש ונפרד מאלקות, מהחיות האלקי ורצון העליון, ועד שיכול להיות הענין דאלקים אחרים, שמקבלים מבחי' אחוריים דשם אלקים, ועד לפירוש הב' המובא בתניא¹¹ שמעט מזעיר אור וחיות שיונקת ומקבלת לתוכה מבחי' אחוריים דקדושה הוא בבחי' גלות ממש בתוכה כו', ולכן נקרא בשם אלקים אחרים,

(11) פכ"ב. וראה "מ"מ, הגהות והערות

(9) דניאל ד, לב. זח"א יא, ב.

(10) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך ח"א צצרות" לתניא שם (ע' קלה).

עה"פ (ע' תקסד ואילך).

שהיא ע"ז ממש כו', ובזה גופא לא רק באופן שקרו לי' אלקא דלקיאי, אלא למטה מזה, כמו פרעה שאמר לי יאורי ואני עשיתיני¹². אבל מצד ההשקפה וההבטה מלמעלה למטה, בחי' סוכ"ע, ד"ע, לא יכולה להיות ההמשכה לאוה"ע (ז' האומות), ואדרבה, עי"ז מתבטלת מציאותם, ומשם נמשכת הברכה רק לישראל (וברך את עמך את ישראל), לפי שישראל עלו במחשבה¹³, היינו, שבבחי' המחשבה גופא הם באופן של עלי', בדרגא היותר עליונה במחשבה¹⁴, בחי' מחשבה סתימאה¹⁵, שזוהי בחי' שמים, שמשם היא ההשקפה וההבטה (השקיפה גו' מן השמים) שעל ידה מתבטלת מציאות ז' האומות, ונמשכת הברכה רק לישראל.

ג) **וענינו** בעבודת האדם (שהרי כל ענין צריך להיות נמשך ע"י העבודה דוקא), דהנה, כללות העבודה נתבארה בפרשה ראשונה ובפרט בפסוק ראשון דק"ש, שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד¹⁶, שבו נאמר הוי' ב"פ, וידוע שהוי' הראשון והוי' השני הם ב' הדעות דא"ל דעות הוי', ושניהם מתאחדים ע"י עבודתם של ישראל, שהם גוי אחד בארץ¹⁷, היינו, שגם בארץ ממשיכים הם בחי' אחד כמו בשמים¹⁸, שזהו"ע כי כל בשמים ובארץ¹⁹, וזהו היכא דנשקי ארעא ורקיעא²⁰. וענין זה נעשה ע"י ב' אופני עבודה, מן הקל אל הכבד, והיינו, שתחילה היא העבודה באופן של ראי' מלמטה למעלה, שזהו ענין שמע ישראל, כידוע²¹ ששמע הוא לשון אסיפה וקיבוץ, כמו וישמע שאול²², והיינו, שהאדם מקבץ את כל עניני עבודתו למטה כו', שזהו ע"י העבודה מצד ד"ת (הוי' אלקינו), ואח"כ הרי הוא מאחד זאת עם הוי' אחד, שזהו כפי שהוי' הוא מצד בחי' ד"ע. וזהו"ע התאחדות ב' הדעות בעבודת האדם, ועד שנמשך הענין דאחד גם בארץ, כנ"ל. ולאח"ז נאמר ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך²³, שהו"ע רשפי אש תשוקת האהבה כו' בג' אהבות הנ"ל, שעל ידם בטלים כל האהבות הזרות, שזהו כללות ענין ז' מדות הרעות, שכנגדם הם ז' האומות, הכנעני החתי וגו'²⁴, שמתבטלים מצד הגילוי דד"ע, כנ"ל בפירוש השקיפה גו' מן השמים וברך את עמך את ישראל.

19) דברי הימים-א כט, יא.

20) ב"ב עד, א.

21) ראה לקו"ת שלח מ, ד. ואתחנן יא,

ב.

22) שמואל-א טו, ד.

23) ואתחנן ו, ה.

24) נחמי ט, ח.

12) יחזקאל כט, ג.

13) ב"ר פ"א, ד.

14) ראה לקו"ת שה"ש יט, ב.

15) ראה שם כו, א.

16) ואתחנן ו, ד.

17) ראה תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

18) שמואל-ב ז, כג. דברי הימים-א יז, כא.

ד) **וזהו** גם מ"ש²⁵ אתה הוא הוי' לבדך אתה עשית את השמים גו' הארץ וכל אשר עלי' גו' אתה גו' אשר בחרת באברם גו' ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני החתי גו' ותקם את דבריך כי צדיק אתה. דהנה, אתה הוא הוי' לבדך קאי על בחי' העצמות שלמעלה מב' דעות הנ"ל, שלכן ב' הדעות הם שם ביחד, ולכן נמשך משם הענין דאתה עשית הן את השמים ושמי השמים (ד"ע), והן הארץ וכל אשר עלי' (ד"ת), הכל ביחד, וע"ד מ"ש²⁶ היוצר יחד לבס, יחד דייקא. ועי"ז מתאחדים ב' הדעות גם בעבודת האדם, שהתחלתה בענין האהבה, שזהו ענינו של אברהם, כמ"ש²⁷ אברהם אוהבי, ועז"נ ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית וגו', היינו, שתהי' ההמשכה לישראל דוקא (וברך את עמך את ישראל), ועד שנותנים להם גם את ארץ הכנעני החתי וגו', ומתבטלת יניקת ז' האומות, כמ"ש בהם לא תחי' כל נשמה²⁸, והיינו, שמוציאים מהם כל ניצוצי אלקות שזהו החיות שלהם, ומתבררים ומזדככים ומתעלים לקדושה. וזהו ותקם את דבריך כי צדיק אתה, דבריך הוא דבר ה' שממנו נעשה כל ההשתלשלות מאין ליש, כח הפועל בפועל, ומצד זה יכול להיות גם הענין דרגלי' יורדות מות, שתהי' המשכה ויניקה גם לכנעני והחתי גו', ועד לפרעה שאמר לי יאורי ואני עשיתיני (כנ"ל). אך עז"נ ותקם את דבריך, שיומשך בזה בחי' ההשקפה וההבטה מלמעלה למטה, שזהו כי צדיק אתה, צדיק הוא מדת היסוד, שעל ידה נמשך בחי' ד"ע בבחי' המלכות, אתה, שזהו בחי' דבריך.

ה) **אמנם** עבודה הנ"ל היא רק כדי לבטל את ז' האומות הכנעני החתי וגו', שהם כללות הגוים. אבל כדי לבטל גם הענין דראשית גוים עמלק, שהוא ראשיתם ושרשם, הנה על זה לא מספיק העבודה דפ' ראשונה דק"ש, שמע ישראל, שהו"ע ההתכוננות בהבנה והשגה כו', ועד שבאים לאהבת ה', ואהבת גו', ועי"י האהבה מתבטלים כל ז' מדות הרעות, אלא יש צורך בעבודה נוספת שהיא מצד התכונה דקשה עורף, כדברי משה כי עם קשה עורף הוא (ולכן) וסלחת²⁹, ועבודה זו היא בפרשה שני' דק"ש, כדלקמן.

ו) **והענין** בזה, דהנה, אף שפרשה שני' דק"ש באה בהמשך לפרשה ראשונה, והיינו, שעיי"ז שגם בבחי' ד"ת (הוי' אלקינו)

27) ישעי' מא, ח.

28) שופטים כ, טז.

29) תשא לד, ט.

25) שם, רח.

26) תהלים לג, טו. וראה תו"א יתרו סח,

ד.

ממשיכים בחי' ד"ע (הוי' אחד), שזוהי ההשקפה וההבטה מלמעלה למטה, השקיפה גו' מן השמים, אזי נמשכת הברכה לישראל, וברך את עמך את ישראל, שזהו מ"ש בפרשה שני' דק"ש ואספת דגנך ותירושך ויצהרך ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת³⁰, מ"מ, יש בפרשה שני' דק"ש ענין חדש שלא נאמר בפרשה ראשונה דק"ש, שזהו מ"ש ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם³¹, ולעבדו דייקא, ענין העבודה.

וביאור כללות ענין העבודה יובן מעבודת העבד למטה, דעבדא בהפקיאת ניהא לי³², ולכן, כל ענין שצריך לעשות לאדונו הוא דבר קשה אצלו, כעול לשור³³, ורק מצד זה שאימת האדון עליו, לכן עושה כל עבודת האדון, אבל אין זה מצד הבנה והשגה בשכל (כמו בפרשה ראשונה דק"ש, שמע גו', שהו"ע ההתבוננות, עד שבא לידי אהבה, כנ"ל). והענין בזה, כדאיתא ברע"מ³⁴ ככרא דאשתדל בתר אבוה לאו בגין יקרי' אלא בגין יקרא דאבוה כו', והיינו, שיש אופן שהעבודה דלימוד התורה וקיום המצוות היא בגין יקרי', שיש בזה תועלת לו (להאדם העובד) ותועלת לכללות השפע בעולם, וכמשנת"ל שע"י ההתבוננות והאהבה כו' מבטלים היניקה דרגלי' יורדות מות, ונעשה ותקם את דבריך, ועד שמבטלים לגמרי את ז' האומות, ז' מדות הרעות, שזוהי כללות העבודה דסור מרע, ואח"כ ישנה גם העבודה דעשה טוב, להמשיך ולגלות אלקות בעולם, שכל זה הוא בגין יקרי'. אבל יש אופן עבודה ככרא דאשתדל בתר אבוה לאו בגין יקרי' אלא בגין יקרא דאבוה, היינו, שעבודתו אינה בגלל שתהי' לו תועלת מזה, אלא רק באופן של עבודת עבד, ולעבדו, כעול לשור.

והנה אף שכל עבודת העבד היא רק מצד יראת האדון, הרי לכאורה³⁵ היתה היראה צריכה לעורר רק את כח המעשה של העבד, שיעשה את כל עבודת האדון מצד כח המעשה בלבד, אבל לא באופן שיהי' מונח בעשיית העבודה מתוך יפוי והידור, שהרי ענין זה קשור עם כח השכל, ובעומק יותר, עם כח הרצון והתענוג, וכיון שכל זה אינו שייך בעבודת העבד, שהרי עבודתו אינה אלא מצד קבלת עול, א"כ היתה עבודתו צריכה להיות באופן של מעשה פשוטה בלבד, ללא הידור ויופי. והרי רואים בפועל בעבודת העבד הראוי לשמו, שממלא עבודת האדון

34) זח"ג רפא, א. וראה תניא פמ"א (נז), סע"ב ואילך).
35) ראה גם המשך תרס"ו ס"ע שכה ואילך.

30) עקב יא, יד-טו.
31) שם, יג.
32) גיטין יג, א. וש"נ.
33) ע"ז ה, ב.

לא רק בכח המעשה בלבד, כי אם באופן שיהי' העבודה בהידור ויפוי, שענין זה בא מצד הנח"ר והתענוג שבדבר (כנ"ל), אלא, שאין זה מצד התועלת שלו, ולא בגלל שענין זה מתאים להבנה והשגה שלו, או לכח הרצון והתענוג שלו, אלא אדרבה, שאינו מציאות לעצמו כלל, וכל מציאותו היא מציאות האדון, ולכן הנה גם הנח"ר והתענוג של האדון נעשה הנח"ר ותענוג שלו. והיינו, שאין זה באופן שיש לו תענוג ונח"ר משל עצמו, ורק מבטל זאת להיות כפי שמתחייב מצד תענוג ונח"ר האדון, שאז הרי גם הוא נהנה מזה, שזהו הנח"ר והתענוג שלו, אלא באופן שאינו מציאות לעצמו כלל, דמה שקנה עבד קנה רבו³⁶, וכיון שכל מציאותו היא מציאות האדון, והאדון יש לו תענוג ונח"ר בעבודה שיש בה יפוי והידור, לכן עושה את העבודה לא רק בכח המעשה, אלא באופן של יפוי והידור, בכל עשר כחות נפשו עד לכח התענוג.

ז) **וזהו** החידוש שבפרשה שני' דק"ש, שבה נאמר ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, שזהו"ע עבודת העבד דוקא, שגדלה מעלתה אפילו לגבי העבודה דואהבת גו' בכל מאדך שבפרשה ראשונה דק"ש, כי כאשר העבודה היא מצד האהבה, הרי כאשר אוהב נאמן יצווה לאהובו לעשות דבר שלא יוכשר בעיניו, אם מצד השכל או מצד הרצון והתענוג, ועד שזהו דבר השנאוני עליו, אזי לא יוכל לעשותו. משא"כ בעבד שאין לו מציאות לעצמו כלל, יעשה אפילו דבר שאין בו תועלת, ואפילו דבר השנאוני עליו. וזוהי מעלת עבד נאמן, ועד"ז ברא דאשתדל בתר אבוה (לאו בגין יקרי' אלא) בגין יקרא דאבוה, להיותו עצם אחד עם מציאות האב, דברא כרעא דאבוה³⁷. ונמצא, שענין הקבלת עול בדרגא הכי תחתונה אצל עבד שבהפקירא ניחא לי', יש בו מעלה גם על העבודה מאהבה. וענין זה נרמז בד' אותיות שם הוי', שבהם מתבטא כללות ענין עבודת האדם, כמ"ש³⁸ אנכי הוי' אלקיך, שהוי' נעשה כחך וחיותך³⁹, ולכן גם בעבודת האדם ישנם ד' אותיות שם הוי', שענינם הוא דחילו ורחימו רחימו ודחילו⁴⁰, והיינו, שאותיות י"ה הם יראה עילאה ואהבה רבה, ואותיות ו"ה הם אהבה זוטא ויראה תתאה. ומ"מ, הנה אות ה' (דחילו) אחרונה, יראה

(36) פסחים פח, ב.

(37) עץ חיים שער כג (שער פרק הצלם) פ"א בשם רז"ל. יונת אלם רפ"ד. רפפ"ב. עמק המלך שער עולם הבריאה פי"ז (קעד, ג). של"ה נגד, א. וראה עירובין ע, ב. תוס' יבמות ג, א.

(ד"ה מקמי). רש"י כתובות צב, א (ד"ה כבעל).

(38) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(39) ראה לקו"ת בלק עג, ג.

(40) ראה זח"ג כג, א ואילך. לקו"ת שם, א.

תתאה, עם היותה למטה מאות ו', שהו"ע אהבה זוטא, אהבה תתאה, הרי היא קשורה בשרשה ומקורה ועולה ומגעת עד לאות יו"ד, שהו"ע יראה עילאה, שלמעלה (לא רק מאות ו', אלא) גם מה' ראשונה, שהו"ע אהבה רבה. וענינו בעבודת האדם, שאע"פ שהתחלת העבודה היא מצד קבלת עול, הנה דא תרעא לאעלאה⁴¹, היינו, שמזה באים ליראה עילאה, אות יו"ד דשם הוי', שלמעלה אפילו מה' ראשונה, והיינו, שהעבודה היא אמנם מצד קבלת עול, אבל היא בשלימות בכל הכחות, עד לכח התענוג.

(ח) **וזהו** גם כללות החילוק בין עבודת שאול לעבודת דוד. דהנה, שאול הלך אחר הטעם⁴², להיותו שאול⁴³ מרחובות הנהר⁴⁴, שהו"ע הרחבת הנהר דא בינה⁴⁴, ומצד ההבנה וההשגה דרחובות הנהר באים לעבודה דואהבת גו', דלית פולחנא כפולחנא דרחימותא⁴⁵, ועד אהבה היותר עליונה. אך יש גם אופן העבודה דדוד, שעליו נאמר⁴⁶ נאום הגבר הוקם על, שהקים עולה של תורה⁴⁷, עול דייקא, וכדאיתא בברכות⁴⁸ אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה, דלכאורה מהי ההוספה דעמלו בתורה על גדל בתורה, אך הענין הוא, שגדל בתורה הו"ע הגדלות בלימוד התורה בהבנה והשגה, באופן שמרגיש את התועלת שבדבר כו', אבל ישנו אופן נעלה יותר בלימוד התורה, שעמלו בתורה, שזהו אצלו ענין של עמל ועבודה קשה, כשור לעול, והיינו, שגם בלימוד התורה גופא אינו מציאות לעצמו. וזהו גם מ"ש בדוד אם כה יאמר לא חפצתי בך הנני⁴⁹, והיינו, שאפילו כאשר מדובר אודות דבר השנאו, לא חפצתי, גם אז הנני, שמוכן ומזומן לעשותו, באותו אופן כמו דבר שחפצתי, שזהו אופן העבודה לא בגלל שיש בזה ענין של תועלת, ענין של הבנה והשגה, רצון ותענוג, אלא רק בגלל שעומד בתנועה של הנני, שמוכן לעשות כל מה שיאמרו לו, שזהו הענין דקבלת עול. וזהו גם הענין דקשה עורף, שהו"ע של נצחון ועקשות דקדושה, שאע"פ שזוהי עבודה כבדה ביותר,

45) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.
לקו"ת שלח מב, ג. קונטרס העבודה פ"א.
פ"ג ואילך.
46) שמואל"ב כג, א.
47) ראה במדב"ר פי"ח, כא. מדרש
שמואל פכ"ט. תדא"ר רפ"ב.
48) יז, א.
49) שמואל"ב טו, כו.

41) ראה זח"א ח, א. יא, ב.
42) ראה אוה"ת חנוכה שלא, א. פ' ראה
ע' תרסט. ובכ"מ.
43) לשון הכתוב — וישלח לו, לו. דברי
הימים א, מח.
44) ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי
הנקודות) פ"ד.

ואין לו בזה הבנה והשגה רצון ותענוג, ועד שזהו דבר השנאוי אצלו, לא חפצתי, אעפ"כ הרי הוא אומר הנני, ועושה זאת מצד קבלת עול.

ט) **והנה** החילוק בין ב' אופני עבודה הנ"ל מתבטא בנוגע למלחמת עמלק. דהנה, מצינו בשאול שנצטווה להכרית את עמלק, שאמר הקימותי את דבר הוי"ו⁵⁰, בלקחו מיטב הצאן והבקר למען זבוח להוי"ו אלקיך⁵¹, ועל זה אמר לו שמואל, החפץ להוי"ו בעולות וזבחים כשמוע בקול הוי"ו הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אליים⁵². והענין בזה, שמצד הבנה והשגה דקדושה הרי זה אמנם באופן דהקימותי את דבר הוי"ו, והיינו לפי שענין הקרבנות הוא שיהי' ריח ניחוח⁵³, שזהו לא רק העלאה מלמטה למעלה (ריח), אלא גם המשכה מלמעלה למטה (ניחוח)⁵⁴, ועד שנמשך בדבר הוי"ו, ופועל שיהי' הקימותי את דבר הוי"ו, ולכן היתה עבודתו באופן שלקח מיטב הצאן והבקר למען זבוח להוי"ו אלקיך. אבל, ענין זה הוא רק כאשר מדובר אודות ז' האומות, שאז מספיקה העבודה שמצד הבנה והשגה, שמביאה את ג' האהבות דבכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, עד לאהבה רבה, אות ה' ראשונה דשם הוי"ו, שעיי"ז מתבטלים כל הגוים. אבל כאשר צריכים לבטל קליפת עמלק, ראשית גוים עמלק, שיודע את רבונו ומכוין למרוד בו⁵⁵, שהרי עמלק ידע ע"ד הנסים שהיו ביצי"מ וקרי"ס, ואעפ"כ, ויבוא עמלק וילחם גו'⁵⁶, אזי לא יועיל ענין של הבנה והשגה, שהרי בלאה"כ הוא יודע את רבונו, ואעפ"כ מכוין למרוד בו. וזהו שאמר שמואל שבשביל מלחמת עמלק לא די בעבודה שמצד שאול מרחובות הנהר, ע"י הבאת קרבנות שהם ריח ניחוח, ולכן, קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך ונתנה לרעך הטוב ממך⁵⁷, כי, בשביל לבטל קליפת עמלק שיודע את רבונו ומכוין למרוד בו, יש צורך באופן העבודה של דוד, שמוע דוקא, אם כה יאמר לא חפצתי בכך הנני, שזוהי העבודה דקבלת עול דוקא, באופן של נצחון ועקשות, שנלקח מפנימיות הרצון ועד לעצם הנפש, ודוקא בזה הוא חפץ הוי"ו (החפץ להוי"ו גו'), חפץ דייקא, פנימיות הרצון.

55) לשון חז"ל — תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, יד. ועוד. וראה לקו"ש חכ"א ע' 193 הערה 38. וש"נ.
56) בשלח יז, ח.
57) שמואל-א שם, כח.

50) שמואל-א טו, יג.
51) שם, טו.
52) שמואל-א שם, כב.
53) פינחס כח, ח. ועוד.
54) ראה לקו"ת פינחס עו, א. עח, ד.

(י) **וזהו** גם מה שביקש משה כי עם קשה עורף הוא וסלחת²⁹, דלכאורה אינו מובן, מהו הנתינת טעם דכי עם קשה עורף הוא, שבגלל זה צריך להיות וסלחת. אך הענין הוא, דהנה חטא העגל (שעליו ביקש משה וסלחת, כי עם קשה עורף הוא) הוא בדוגמת הענין דיודע את רבונו ומכוין למרוד בו ח"ו, שהרי בנ"י היו אז לאחרי כל הגילויים שראו במ"ת באופן של ראי' מוחשית⁵⁸, וכן בקרי"ס (שלפנ"ז) שאמרו זה א-לי⁵⁹, ואעפ"כ הי' אצלם חטא העגל. ולכן, על זה לא מועיל עבודה שמצד הבנה והשגה, שהרי גם מקודם לכן היתה להם הבנה והשגה, ואעפ"כ חטא העם הזה חטאה גדולה⁶⁰, שנקרא חטאה גדולה, לפי שחטא זה גדול יותר מכל החטאים והעוונות, להיותו בבחי' יודע את רבונו ומכוין למרוד בו. אך מה שביקש משה וסלחת, הרי זה מפני שעבודתם היא באופן דעם קשה עורף הוא. דהנה, עורף הוא כנגד המצח, ובו מאיר תוקף הרצון שבמצח, שהו"ע חפץ הוי', שנמשך בעבודת האדם בהענין דשמוע, שלמעלה מזבח טוב. ולכן, אפילו אם מצד העבודה דזבח אי אפשר לפעול ענין הסליחה, הנה מצד הענין דעם קשה עורף, פועלים שיהי' וסלחת. והיינו, שכאשר העבודה היא באופן של עקשות, אם כה יאמר לא חפצתי בך הנני, שמוכן לעשות אפילו דבר השנאוי אצלו (כנ"ל), אזי פועל ענין זה גם למעלה, שגם מי שהי' שנאוי כו', נעשה אהוב ונחמד לפניו ית'⁶¹, ועד שבמקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בו⁶².

(יא) **וזהו** גם מה שבמלחמת עמלק כתיב⁶³ מלחמה להוי' בעמלק מדור דור. דהנה⁶⁴, דורות הם המדות, שהם שורות שורות⁶⁵, ועבודת האדם היא באופן שבכל דור ודור, בכל זמן וזמן, צריכה להיות מלחמה עם א' המדות הרעות שיש לה שליטה באותו דור וזמן, אבל לא שייך שבכל דור ודור תהי' מלחמה עיקרית ויסודית עם כל המדות רעות. משא"כ הענין דמלחמה להוי' בעמלק הוא מדור דור, שבכל דור ודור ישנו הענין דעמלק שצריך ללחום נגדו. אלא שבעמלק גופא יש חילוקי

64) לשלימות הענין — ראה גם בהשיחה

שלאחרי המאמר בארוכה (לקמן ע' 215 ואילך).

65) ראה ד"ה ויאמר שמואל אל שאול במאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תיט. אדה"ת (יהל אור) לתהלים ע' תקמט.

58) ראה תניא פל"ו.

59) בשלח טו, ב.

60) תשא לב, לא.

61) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ו.

62) שם ה"ד.

63) בשלח יז, טז.

דרגות, אם הענין דעמלק הוא בגסות או בדקות, וכידוע שבקליפות כל הגבוה הוא יותר גס, והנמוך הוא יותר דק, וככל שבא בדקות יותר, קשה יותר לבטלו, וצריך על זה שיהוי זמן יותר, משא"כ כאשר הענין הוא בגסות, נקל יותר לבטלו, ללא שיהוי זמן רב.

והענין בזה, דהנה, בנוגע לענינו של עמלק שיודע את רבונו ומכוין למרוד בו כפשוטו, הרי העבודה לבטל ענין זה אינה דורשת שיהוי זמן רב, כי, בענין דמכוין למרוד בו כפשוטו, מרידה כפשוטה, אי אפשר לטעות כו', ויש בכחו וביכלתו לבטל ענין זה, שהרי הוא יודע את רבונו, אלא מאי, ישנו הענין דראשית גוים עמלק, הנה על זה יש לו את הכח דעם קשה עורף, שעייז יכול להתגבר ולבטל גם את קליפת עמלק. אבל ישנו גם הענין דעמלק בדקות יותר, שזהו מש"נ⁶⁶ אשר קרן בדרך, והיינו, שגם כאשר הולך בדרך, דרך הידוע, דרך הוי'⁶⁷, הנה גם אז כאפס זיך אריין עמלק שמכוין למרוד בו בדקות, עייז שפועל בו ענין של קרירות⁶⁸. דהנה, את זה לעומת זה עשה האלקים⁶⁹, וגם בקדושה ישנו ענין הקרירות, שזהו"ע חכמה דקדושה, שהרי השכל בכללותו הוא קר. אמנם, בקדושה הקרירות היא מצד תוקף הביטול באופן של ביטול במציאות, עד שישאר כאבן דומם. משא"כ הקרירות דלעו"ז היא באופן שאין לו חמימות וחיות בעבודתו, שהעבודה נתיישנה אצלו, ונעשית אצלו כמו עול כבד, ועד שנעשה אצלו ענין העצלות והכבידות שלא לעבוד עבודתו כדבעי. וישנו ענין של עמלק בדקות עוד יותר, שאף שעובד עבודתו כדבעי, הרי הוא בא להתנשאות גדולה, ואומר למען שמי יכבד הוי'⁷⁰, היינו, שעבודתו היא למען שמי (שמתערב בזה ענין הישות כו'). ועז"נ מלחמה להוי' בעמלק מדור דור, שמצד דקות הקליפה יש צורך בשיהוי זמן רב כדי לבטלה, עד דרא דמשיחא (כדאייתא בתרגום⁷¹).

(ב) **וזהו** גם מה שדוקא במלחמת עמלק נאמר זכור גוי'³ לא תשכח⁷². דהנה, ענין הזכירה נופל על דבר שהי' כבר בידיעתו בהבנה והשגה, ואעפ"כ יכול להיות שיהי' אצלו העדר הזכירה, ועד לענין של

שם. סה"מ עטר"ת ע' רצד. ובכ"מ.

69) קהלת ז, יד.

70) ישעי' סו, ה.

71) תיב"ע בשלח שם.

72) תצא שם, יט.

66) תצא שם, יח.

67) וירא יח, יט. וראה ד"ה זכור תרל"ד.

תרע"ח (סה"מ תרל"ד ע' קלו. ע' קלט. תרע"ח

ע' קצג ואילך).

68) ראה תנחומא תצא ט. פרש"י תצא

שכחה⁷³. ולכאורה, כיון שכבר היתה אצלו ההבנה וההשגה, א"כ, להיכן הלכה. אך הענין הוא, שההבנה וההשגה הולכת וחוזרת למקורה בכח המשכיל. ולכן, נקל יותר להיזכר על דבר שידע פעם, כיון שכבר נתגלתה ונמשכה מכח המשכיל, אבל אעפ"כ, יכול להיות מעמד ומצב של העדר הזכרון, ועד לענין של שכחה. אמנם, כל זה הוא רק בנוגע להתגלות כחות הנפש, והיינו, כפי שנמשך מכח המשכיל שכל גלוי בהבנה והשגה כו', שאז יכול להיות בו שינויים, כמו השינוי בין מוחין דגדלות למוחין דקטנות, ועד למעמד ומצב של שינה. אבל מצד עצם הנפש, ואפילו מצד כח המשכיל, הנה בזה לא שייך שינויים כו'. וזהו ענין הזכרון, שהוא למעלה מגילוי השכל, אלא הוא מכח המשכיל עצמו. ואף שרואים שישנו מי שהוא זכרן בטבעו, ואעפ"כ אינו בר הבנה להמציא שכליים חדשים, הרי זה מפני שכח הזכרון הוא חלק נבדל ומהות בפני עצמו ממהות כח השכלי, אבל הוא שוה אליו ובמדריגה אחת עמו, שהם באותו ערך ויחס לעצם הנפש. וענינו בעבודה, דהנה, יש עבודה שהיא ע"י התבוננות בהבנה והשגה דשכל הגלוי, שזוהי העבודה דפרשה ראשונה דק"ש, שמע ישראל, שהו"ע ההתבוננות, שעיי"ז נעשה ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. וכיון שעבודה זו היא מצד הבנה והשגה, יש בה שינויים דקטנות וגדלות כו'. וכל זה מספיק כדי לבטל את ז' האומות, שהם ז' מדות הרעות. אבל כדי לבטל קליפת עמלק שיודע את רבונו ומכוין למרוד בו, צריכה להיות העבודה באופן של זכירה, זכור גו' לא תשכח, וכמ"ש⁷⁴ אם זכרתך על יצועי, שגם בהיותו במעמד ומצב של שכיבה ושינה, יש אצלו ענין הזכרון בכל התוקף, ללא שינויים, והיינו לפי שעבודתו היא לא מצד הבנה והשגה, שזהו אופן העבודה בפרשה ראשונה דק"ש, אלא כבפרשה שני' דק"ש, שבה נאמר ולעבדו, שזהו"ע עבודת העבד, שגם אם כה יאמר לא חפצתי כך הנני, באופן של עקשות ונצחון, מצד מדת הנצח שבנפש, שלא שייך בה שינויים, כמ"ש⁷⁵ וגם נצח ישראל לא ישקר גו'.

ג) וזהו ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד, שגם לאחרי שכבר נאבדו ובטלו הגויים, כל ז' האומות, הכנעני החתי וגו', הנה עדיין ישנו ראשית גוים עמלק, שיודע את רבונו ומכוין למרוד בו, אם באופן של מרידה בגסות, או באופן של דקות ודקות דדקות, שזהו"ע הקרירות וכו' (כנ"ל), ולכן צריכה להיות מלחמה להוי' בעמלק, ע"י קיום

74) תהלים סג, ז.

73) ראה המשך תרס"ו ע' רמג (בהוצאה

75) שמואל-א טו, כט.

החדשה — ע' שבג. ושי"ג).

הציווי זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך גו', תמחה את זכר עמלק⁷², ומחה אמחה את זכר עמלק⁷⁶, ועי"ז פועלים שסוכ"ס תהי' אחריתו עדי אובד, כיון שנשלמת המלחמה להוי' בעמלק מדור דור, עד לדרא דמשיחא, שאז יקויים היעוד⁷⁷ ועלו מושיעים בהר ציון גו' והיתה להוי' המלוכה.

77) עובדי' א, כא.

76) בשלח יז, יד.